

Горюнова Євгенія Олександрівна

Зовнішня політика ЄС щодо російсько-української війни (2014–2022 рр.)

УДК 327.7(ЄС):327.82
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-spec.7>

Горюнова Євгенія Олександрівна
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та історії
Таврійського національного
університету імені В. І. Вернадського
вул. Дж. Маккейна, 33,
Київ, Україна

Розв'язана Росією війна проти України в 2014 р. стала серйозним викликом для безпеки та стабільності Європи, а також для спільної зовнішньої політики Європейського Союзу. Головне завдання ЄС – не допустити ескалації конфлікту. Але повномасштабне російське вторгнення у лютому 2022 р. радикально змусило європейців змінити свої зовнішньополітичні підходи.

Мета статті – проаналізувати еволюцію спільної зовнішньої політики ЄС щодо російсько-української війни протягом 2014–2022 рр.

Методологічною основою дослідження є поєднання трьох основних підходів до вивчення міжнародних відносин: реалізму, лібералізму та конструктивізму. Вони пояснюють специфіку формування та реалізації спільної зовнішньої політики ЄС у контексті дій наднаціональних інституцій та держав-членів.

Реакція ЄС на російську агресію проти України протягом 2014–2021 рр. була зосереджена на підтримці територіальної цілісності України та впровадженні низки антиросійських персональних та секторальних санкцій у галузі оборони, енергетики та фінансів. Однак економічний ефект цих обмежень був не таким серйозним, щоб завадити Кремлю продовжувати свою імперську політику, що й призвело до повномасштабної агресії проти України в лютому 2022 р. Російське вторгнення розвіяло багато ілюзій європейських політиків та змусило консолідувати зусилля задля здійснення політико-дипломатичної підтримки (статус кандидата в члени), впровадження вагомих санкцій та здійснення військової підтримки України. Під нові санкції ЄС потрапляє майже увесь оборонний сектор РФ та підприємства та установи, що співпрацюють з ним. Російські державні банки відключають від міжнародної системи платежів SWIFT. Але найбільш потужним ударом стає поступова відмова ЄС від російських енергоресурсів, прибутки від продажу яких становлять основу російського бюджету. Ці заходи разом з військовою підтримкою України як з боку ЄС, так і по лінії держав-членів мають на меті послабити Росію та змусити її припинити війну проти України. Однак такий ефект можливий тільки у випадку максимальної консолідації держав-членів та їх готовності витримати російський енергетичний шантаж.

Ключові слова: спільна зовнішня політика, Європейський Союз, Україна, Російська Федерація, санкції.

Вступ. Європейський Союз є унікальним міжнародним актором, який через об'єднання зусиль держав-членів реалізує спільну зовнішню політику.

Російська агресія проти України, що розпочалася у лютому 2014 року з окупації Криму, стала серйозним викликом для спільної зовнішньої політики ЄС. Анексія Криму Росією відкрила «скриньку Пандори», запустивши процес руйнації європейського порядку з переглядом наявних кордонів. Російське вторгнення на український Донбас та загроза українській державності активізували зовнішньополітичні зусилля як ЄС, так і його окремих членів. Спроби зупинити ескалацію дипломатичними зусиллями мали тимчасовий ефект, бо не змогли зупинити повномасштабного російського наступу на Україну в лютому 2022 р. В Євросоюзі зрозуміли реальність загроз з боку Росії для геополітичної стабільності та безпеки континенту, що вимагало більш жорстких заходів. Відповідно, спільна зовнішня політика ЄС нині проходить певний стрес-тест, який вимагає більшої консолідації зусиль задля адекватної протидії російським загрозам.

Мета статті. Мета дослідження – проаналізувати еволюцію спільної зовнішньої політики ЄС щодо російсько-української війни XXI ст.

Методологія дослідження. Основними методологічними засадами дослідження стало поєднання кількох ключових підходів до аналізу зовнішньої політики Євросоюзу. Безумовно, що важливу роль у формуванні ЄС та його політик грає лібералізм, який визначає, що ключовими гравцями на світовій арені виступають не тільки держави, але й міжнародні організації, які регулюють відносини між державами (Е. Моравчик, Д. Най, Р. Когейн). Відповідно, за допомогою цих структур можна зменшити значення військової сили та підвищити рівень економічного чинника, який буде сприяти розвитку партнерства та співробітництва («торгувати краще ніж воювати»).

У межах цього підходу впроваджується концепт «європейської цивільної сили», запропонований Ф. Дюшеном на початку 1970-х рр. Він вважав, що саме цивільна сила відкриє можливості для реалізації зовнішніх цілей Спільноти за допомогою економічних та дипломатичних засобів [1, с. 35].

У контексті конструктивізму І. Маннерс пропонує концепт «нормативної сили» – можливості ЄС впливати на інші країни своїм позитивним досвідом (бути прикладом для інших) [2, с. 252].

Тоді як реалізм займає протилежну позицію та наголошує на тому, що головним актором на

міжнародній арені залишається держава, яка діє на основі національних інтересів. Відповідно, міжнародні відносини визначає ієрархія держав, які у своїх стосунках керуються принципом сили – військовими засобами (Г. Моргентау, К. Волтц, Д. Маршаймер, А. Гайд-Прайс).

Важливим аспектом нашого дослідження є операціоналізація понять. Ми використовуємо два основних терміни: «війна» та «конфлікт», які притаманні, відповідно, українському та європейському науковому дискурсу. В Україні дії Росії, починаючи з окупації Криму в лютому 2014 р., визнають війною або проявом гібридної війни, яка об'єднує конвенційні та неконвенційні засоби. В ЄС на офіційному рівні та в науковому дискурсі до 2022 року використовується термін «конфлікт» у контексті міжнародно-правового підходу. Однак після лютого 2022 р. в європейському дискурсі також починає домінувати термін «війна».

Результати. Згідно з Договором про Європейський Союз, питання спільної зовнішньої політики віднесено до компетенції трьох головних інституцій: Європейської Ради, Ради Міністрів ЄС та Високого представника ЄС з питань закордонних справ та політики безпеки, який очолює Європейську службу зовнішніх дій [3].

Європейська Рада, що складається з голів держав та урядів, визначає стратегічні напрями зовнішньої політики ЄС. Рамкові рішення, необхідні для виконання спільної зовнішньої політики, згідно зі стратегічними імперативами Європейської Ради, приймає Рада Міністрів ЄС. Безпосередньо реалізацією прийнятих рішень займається Високий представник ЄС, якому підпорядкована дипломатична служба Євросоюзу, та держави-члени, які погодилися на формування другої опори європейської інтеграції – Спільної зовнішньої політики та політики безпеки.

У процесі підготовки міжнародних рішень також задіяна Єврокомісія, яка готує необхідні законопроекти. Високий представник є також її віце-президентом.

Важливу роль у формуванні зовнішньополітичних наративів грає Європарламент, який певною мірою позбавлений впливу інтересів національних держав, тому у своїх заявах дуже часто йде на крок попереду інших інституцій ЄС. Але його міжнародні резолюції мають рекомендаційний характер [4, с. 461].

Таким чином, зовнішньополітична сфера є предметом співпраці ключових наднаціональних інституцій та держав-членів. Тому політичні трансформації в державах-членах можуть впливати на прийняття спільних зовнішньополітичних рішень на наднаціональному рівні.

Зовнішню політику ЄС щодо російсько-української війни XXI ст. можна розділити на два важливі етапи. Перший: з лютого 2014 р. до 24 лютого

2022 р. Та другий, відповідно, з 24 лютого – до сьогодні.

Кожен з цих етапів характеризується різним рівнем взаємодії. Якщо на першому етапі Україна та ЄС співпрацюють більшою мірою в межах ініціативи «Східного партнерства» («СхП»), яке не має безпекового складника, то у 2022 р. військова допомога разом з політико-дипломатичною та фінансовою підтримкою стає частиною зовнішньої політики Брюсселя.

Євросоюз активно включається в розв'язання «української кризи» з перших днів російської окупації Криму в 2014 р. Уже 3 березня Рада Міністрів ЄС засудила дії Кремля та вимагала негайного виводу російських військ з українського півострова [5].

6 березня відбулося позачергове засідання Європейської Ради, де виникла серйозна дискусія щодо дії ЄС у відповідь на майбутню анексію частини території суверенної України. «Деякі країни – Польща, країни Балтії, Британія та Швеція – хотіли суворо вдарити по агресору. Інші – більшість країн Південної, Центральної та Східної Європи плюс Бенілюкс – жаждали уникнути конфронтації, захистити торговельні інтереси. Німеччина та Франція трималися посередині», – зазначає Л. ван Мідделаар [6, с. 120].

Тому Рада прийняла компромісний варіант: призупинити переговори з Росією щодо лібералізації режиму та підписання нової угоди, а також визнати незаконним проведення «кримського референдуму» [7]. Лідери держав-членів ЄС домовилися про застосування санкцій проти фізичних осіб Росії, причетних до окупації та подальшої незаконної анексії Криму. Більш серйозні економічні обмеження планували ввести тільки у випадку подальшої «дестабілізації» ситуації в Україні з боку Росії.

На засіданні Європейської Ради 21–22 березня 2014 р. було зазначено, що ЄС підтримає територіальну цілісність та суверенітет України та засуджує «незаконну анексію Криму та Севастополя» [8].

Подальша російська агресія на українському Донбасі змушує ЄС долучитися до Женевського переговорного формату щодо врегулювання конфлікту між Росією та Україною разом зі США. Але у травні 2014 р. цей формат змінює Нормандський, куди входять уже тільки дві держави ЄС – Франція та Німеччина разом з Україною та РФ. Відповідно, на цьому етапі ЄС передає ініціативу у розв'язанні кризи ключовим європейським державам, що є доволі традиційною практикою у врегулюванні конфліктів. Однак за Євросоюзом залишаються ключові напрями зовнішньої політики – політико-дипломатична підтримка України, надання фінансової допомоги та санкційна політика проти РФ. Водночас ЄС на вимоги РФ відкладає впровадження Зони вільної торгівлі з Україною, що знову свідчить про небажання псувати відносини з вели-

ким торговельним партнером, незважаючи на його агресивну політику щодо сусідньої держави.

Найбільшим «каменем спотикання» для держав ЄС стає розширення санкцій проти РФ, яке було обіцяне у разі «подальшої дестабілізації ситуації» в Україні. Більшість європейських країн була проти через економічні втрати. Однак збиття цивільного літака над Східною Україною поклато край коливанням. «Навіть німецький бізнес і голландське газове лобі розуміли, що геополітична стабільність є передумовою торгівлі» [6, с. 121]. Тому питання введення секторальних економічних санкцій проти Росії було швидко вирішене в телефонному режимі.

Політична підтримка України на рівні ЄС була реалізована в підписанні Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі в червні 2014 р. Однак ці дії ЄС лише завершили довгий процес, фінал якого мав би відбутися восени 2013 р., але тодішня українська влада на чолі з В. Януковичем вирішила призупинити європейський курс країни.

Політико-дипломатичні зусилля щодо врегулювання «російсько-українського конфлікту» 2014–15 рр. було зосереджено в руках Франції та Німеччини. Французький президент Ф. Олланд намагався використати святкування висадки десанту в Нормандії під час Другої світової війни як майданчик для зустрічі між новообраним українським Президентом П. Порошенком та головою Росії В. Путіним. Однак ця зустріч не припинила військових дій – влітку 2014 р. у бій вступили вже регулярні російські війська.

Активні зусилля європейців у межах Нормандського формату дозволили призупинити військові дії та просування російської армії на Сході України восени 2014 р. завдяки підписанню «Мінських протоколів», які були спрямовані на розв'язання конфлікту шляхом політичного компромісу.

Однак уже у січні 2015 р. війна сполохнула з новою силою, що лякало ЄС суттєвим розширенням театру воєнних дій та можливим втручанням США через постачання зброї для України. Тому німецька канцлерка А. Меркель намагалася вирішити всі питання політико-дипломатичним шляхом. Вона прямо зазначила, що не вірить у перемогу України: «Я не можу уявити жодної ситуації, в якій покращене озброєння української армії приведе до ситуації, коли Путін буде настільки вражений, що програє у військовому плані» [9]. Аналогічна лінія домінувала в ЄС протягом наступних років: Європа була категорично проти постачання летальної зброї Україні через «різне співвідношення сил». Зміна позиції Брюсселю відбувалась тільки на тлі успіхів Збройних сил України під час повномасштабного вторгнення Росії в 2022 р.

Для зупинення ескалації в лютому 2015 р. А. Меркель протягом одного тижня відвідала Москву, Київ, Мюнхен, Вашингтон та Мінськ,

намагаючись домогтися згоди сторін на політичне врегулювання. 11 лютого під час зустрічі «нормандської четвірки» в Мінську були підписані нові документи щодо припинення вогню («Мінськ-2»).

Однак дипломатичні зусилля не дозволили розв'язати конфлікт, який з новою силою розгортається в 2022 р., що вимагає від ЄС більш рішучих дій.

На екстреному саміті 24 лютого 2022 р. Євросоюз традиційно засуджує агресію Росії та вимагає вивести війська, підтримує територіальну цілісність, обіцяє фінансово-економічну підтримку та санкції проти Росії [10]. Але у здатність України вистояти проти Росії в ЄС не вірили, тому не поспішали вдаватися до більш серйозних дій.

Українська дипломатія у той час робить важливий крок, подаючи 28 лютого заявку на вступ до ЄС, що вимагає від Брюсселю швидких та радикальних рішень. Ця заявка стає викликом для європейських лідерів, бо відмова Україні мала б означати «здачу» країни РФ.

1 березня Європарламент рекомендує надати Україні статус кандидата. 11 березня на позачерговому засіданні Європейської Ради після п'ятигодинної дискусії лідери європейських країн погодилися запустити процес європейської інтеграції України. Однак це рішення було досягнуто шляхом багатьох компромісів, бо напередодні саміту Франція та Нідерланди були проти «швидких рішень» [11].

17 червня Єврокомісія рекомендувала надати статус кандидата Україні, визначивши декілька ключових умов: завершення судової реформи, боротьбу з корупцією (призначення керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури) та олігархами.

23 червня на засіданні Європейської Ради було прийняте рішення про надання Україні статусу кандидата в члени з умовами, визначеними Єврокомісією [12].

Важливим кроком для економічної підтримки України стає рішення Ради Міністрів про тимчасову лібералізацію торгівлі з Україною шляхом скасування на один рік мит на український експорт.

З березня 2022 р. ЄС починає виділяти Україні кошти на придбання зброї в межах Європейського інструменту підтримки миру. До травня ЄС виділив вже 2 млрд євро в межах чотирьох траншів, де лівова частина коштів (понад 90%) спрямована на закупівлю летальної зброї. Крім того, багато держав-членів надають військову допомогу без компенсації з боку ЄС.

Макрофінансова допомога також залишається необхідним інструментом підтримки України: згідно з рішенням Європейської Ради Київ має отримати 9 млрд фінансової допомоги від ЄС.

Окрім політико-дипломатичної та економічної підтримки важливим напрямом зовнішньої політики ЄС стає санкційна політика проти Росії, яка починає впроваджуватися ще в 2014 р.

Першими були введені персональні санкції ЄС проти кримських колаборантів та росіян, причетних до анексії Криму (віце-спікера Держдуми С. Железняка, голови комітету Держдуми у справах СНД Л. Слуцького, командувача Чорноморського флоту РФ О. Вітко тощо). Далі цей список постійно розширювався та зараз нараховує вже понад 1200 осіб.

Протягом 2014 р. ЄС також вводить проти РФ економічні санкції «за анексію Криму», дія яких розповсюджується на півострів та стосується тих російських компаній, які вирішили співпрацювати з Кримом у підсанкційних напрямках (енергетика, транспорт, телекомунікації). Було введено обмеження на експорт та імпорт з Криму, заборонено інвестувати в економіку півострова та здійснювати туристичні послуги. Крім того, під європейські санкції потрапила низка кримських підприємств, що були «націоналізовані» окупаційною владою («Чорноморнафтогаз», кримські порти, виноробні підприємства «Масандра» та «Новий світ») [14, с. 404]. Протягом 2014–21 рр. цей перелік доповнили російські компанії та банки, які зайшли в Крим (ВТБ, РНКБ, ОАО «Стройгазмонтаж», ОАО «СТМ-Мост» тощо). Однак загалом ці санкції не несли суттєвих загроз для Росії, хоча негативно вплинули на економіку тимчасово окупованого Криму.

Влітку 2014 р., після збиття проросійськими бойовиками Боїнгу МН17, ЄС впроваджує більш вагомий секторальні санкції, які включали чотири сегменти: 1) експортно-імпортне ембарго на торгівлю зброєю; 2) обмеження щодо експорту в Росію товарів подвійного значення; 3) обмеження доступу Росії до технологій стратегічного значення у сфері видобутку нафти (в Арктиці, на глибинному шельфі та сланцевої нафти); 4) заборона довгострокових позик та кредитів для п'яти великих банків («Сбербанк Росії», ВТБ, «Внешэкономбанк», «Россельхозбанк» та «Газпромбанк»).

Протягом 2014–2021 рр. санкційні списки розширювалися та пролонгувалися, але в основному за рахунок кримських, донецьких та луганських колаборантів, російських політиків, чиновників та силовиків, що працювали на тимчасово окупованих українських територіях, та підприємств, які заходили на ці території.

Але загалом ці санкції не завдали серйозного удару російській економіці – російська влада та бізнес навчилися обходити обмеження в різні способи. Так, незважаючи на заборону постачання європейського енергетичного обладнання до Криму, турбіни концерну Siemens були завезені та встановлені на півострові. Аналогічним чином у Росію завозили комплектуючі для високоточної зброї, яку нині російські війська використовують в Україні.

Секторальні санкції ЄС мали діяти до виконання Росією «Мінських угод» з врегулювання

воєнного конфлікту на Сході України. Однак Кремль порушує ці домовленості, коли 22 лютого 2022 р. визнав «незалежність ЛНР та ДНР», на що ЄС миттєво відреагував новими персональними санкціями –

проти депутатів Держдуми, що голосували за відповідне рішення, низки російських чиновників та медійників (М. Захарова, В. Соловойов). ЄС також забороняє фінансування російського Центробанку та уряду, розширює перелік підсанкційних російських банків (ВЕБ, «Росія»).

Нові санкції ЄС вводить уже на тлі повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого. Вони приймаються в декілька етапів (пакетів) протягом березня–червня. Персональні санкції були впроваджені проти перших осіб РФ – російського президента В. Путіна та прем'єр-міністра М. Мішустина, міністра зовнішніх справ С. Лаврова та міністра оборони С. Шойгу. Під санкції ЄС також потрапили російські державні інституції: Міноборони, Служба зовнішньої розвідки та Адміністрація Президента РФ.

Секторальні санкції значно розширилися та охопили російський ОПК, транспорт та енергетику. По-перше, обмеження введено майже проти російського оборонного комплексу та підприємств та установ, що співпрацюють з ним (КАМАЗ, Ульяновський автомобільний завод, науково-дослідні інститути та конструкторські бюро). ЄС вводить нові заборони та підсилює контроль за продажем до Росії товарів подвійного призначення (дронів, хімічних речовин, програмного забезпечення тощо), забороняє експорт до Росії комп'ютерів та високотехнологічних напівпровідників.

Фінансові санкції стосуються вже не просто заборони кредитування, а спрямовані на відключення ключових банків Росії (зокрема, і «Сбербанку») від системи платежів SWIFT, що суттєво ускладнило роботу фінансової системи та російського бізнесу. ЄС також заморожує активи Центробанку РФ.

Транспортний сегмент санкцій включає декілька напрямів: Євросоюз закриває свій повітряний простір для російських літаків, а морські порти для російських суден. Також забороняється продавати або передавати в лізинг до РФ літаки, ремонтувати та обслуговувати російський авіапарк.

Нарешті, європейські санкції поширюються на російський інформаційні ресурси: поетапно припиняється мовлення російських пропагандистських каналів RT та Sputnik, а також державних мовників – Росія РТР/РТР Планета, Росія 24 та Центр International. Крім того, санкції вводяться проти російських установ, що намагалися за допомогою «м'якої сили» просувати ідеї «русского мира» (фонд «Русский мир», Фонд підтримки культурної дипломатії ім. Горчакова).

Загалом за декілька місяців 2022 р. до санкційного списку потрапляє понад 200 російських під-

приємств та установ (у 6 разів більше ніж за весь час дії антиросійських санкцій).

Однак найбільші дискусії в ЄС виникають на тлі впровадження енергетичного ембарго для РФ, оскільки її частка на ринку нафти та газу становить близько 40%, а вугілля – 25%. Відповідно, відмова ЄС від російських енергоресурсів має позбавити Росію великих прибутків, необхідних для продовження війни проти України. З іншого боку, ЄС має швидко знайти заміну російській нафті та газу для того, щоб не допустити соціально-економічної кризи. Саме тому прийняття «енергетичного» пакета санкцій затягнулось та впроваджується поступово.

Найлегше ЄС зміг відмовитися від імпорту російського вугілля, який приносив 8 млрд євро прибутків РФ. Більш складним чином ухвалювалось рішення про нафтове ембарго, яке через протидію Угорщині вимушені були замінити частковим (дозволити імпорт трубопроводами) та відтермінувати заборону до кінця 2022 р. [15]. Користуючись відтермінуванням нафтових санкцій, держави Південної Європи збільшили імпорт російської нафти [16].

Але найбільший удар російській економіці має нанести газове ембарго, яке викликає найбільш жорсткі дискусії в ЄС. Це пов'язане з високим рівнем залежності низки європейських країн від російського «блакитного палива», що ускладнює консенсус на цьому етапі.

Росія намагається використовувати газ як зброю та шантажує ЄС, знижуючи обсяги постачання під різними привидами. На тлі таких загроз Польща, Болгарія, Литва відмовились від імпорту російської сировини. Інші держави також вимушені шукати альтернативні джерела та скорочувати споживання. Загальна європейська лінія поведінки, висловлена на рівні Єврокомісії, спрямована на поступову відмову від російського газу та встановлення обмежень на його ціну в найближчій перспективі.

Таким чином, російська агресія проти України стала серйозним викликом для спільної зовнішньої політики ЄС та змусила держави-члени шукати компроміси в тих галузях, де вони не готові були цього робити раніш.

За кілька місяців повномасштабної війни Росії проти України Євросоюз прийняв декілька пакетів потужних санкцій, які мають негативно вплинути на економіку Росії. Але, як зазначив Високий представник ЄС Ж. Боррель, «санкції потребують стратегічного терпіння, оскільки може знадобитися багато часу для того, щоб вони створили бажаний ефект» [17].

Висновки. Спільна зовнішня політика ЄС на тлі російсько-української війни еволюціонувала від концептів «цивільної сили» та «нормативної сили» до впровадження багатьох аспектів реалістичної

парадигми з акцентом на силовий вимір та підвищила роль держав у формуванні та прийнятті зовнішньополітичних рішень. Російська агресія значно розширила «коло друзів» України та консолидувала ЄС заради підтримки Києва.

Протягом 2014–2022 р. спостерігається радикальна трансформація політики ЄС: від обережних дій проти Росії та продовження співпраці по важливих напрямках (насамперед, енергетика) до введення жорстких санкцій, які охоплюють найбільш прибуткові галузі російської економіки (ОПК, транспорт, енергетика), а також суттєво ускладнюють доступ до міжнародних фінансів.

Сучасна спільна зовнішня політика ЄС щодо підтримки України у війні з Росією є продуктом складних рішень на міждержавному та наднаціональному рівнях, яка потребує серйозного консенсусу. Національні держави через процедуру одноголосного голосування за зовнішньополітичні рішення можуть блокувати їх прийняття. Так діє Угорщина, лідер якої В. Орбан не приховує свого позитивного ставлення до В. Путіна. Розв'язати цю проблему можна шляхом зміни процедури голосування, про що вже говорять європейські лідери. Але цей крок дуже довгий та складний, бо зачіпає найбільш чуттєву для національних держав сферу національних інтересів.

Тому Кремль намагається використовувати національний чинник у боротьбі проти спільної лінії наднаціональних інституцій. Не без опосередкованого російського втручання у відставку змушені були піти італійський прем'єр М. Драгі та його болгарський колега К. Петков. Нові вибори в цих країнах можуть принести перемогу проросійським чи нейтральним до Росії силам, що ще більш ускладнить прийняття проукраїнських рішень в ЄС.

Однак кризи, як правило, зміцнюють ЄС та виводять його на новий рівень співпраці. На думку Голови Європейської Ради Ж. Борреля, Європа не може дозволити Росії перемогти Україну, бо це «означало б дозволити їй знищити наші демократії та саму основу світового порядку, заснованого на міжнародних правилах» [17].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Duchene F. Die Rolle Europas im Weltsystem: Von der regionalen zur planetarischen Interdependenz. *Zivilmacht Europa – Supermacht oder Partner?* Frankfurt am Main : Suhrkamp. 1973.
2. Manners Ian. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? Copenhagen : Copenhagen. Peace Research Institute. 2000. URL: https://rucforsk.ruc.dk/ws/portalfiles/portal/38395695/lan_Manners_Normative_Power_Europe_A_Contradiction_in_Terms_COPRI_38_2000.pdf.
3. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. 2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>

4. Thym Daniel. The Intergovernmental Constitution of the EU's Foreign, Security & Defence Executive. *European Constitutional Law Review*. 2011. Vol. 7. Issue 3. P. 453–480.

5. EU condemns Russia's actions in Ukraine, calls for dialogue and remains ready for further measures. 2014. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2014/03/03/>

6. Луук ван Мідделаар. Нова політика Європи: десять років політичних криз / пер. з англ. О. Паніча. Київ : ДУХ І ЛУТЕРА. 2021. 408 с.

7. Extraordinary meeting of EU Heads of State or Government on Ukraine. 2014. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2014/03/06/>

8. Conclusions European Council. 2014. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7-2014-REV-1/en/pdf>

9. Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel anlässlich der 51. Münchner Sicherheitskonferenz. 2015. URL: <https://www.bundeskanzler.de/bk-de/aktuelles/rede-von-bundeskanzlerin-angela-merkel-anlaesslich-der-51-muenchner-sicherheitskonferenz-397814>

10. European Council conclusions on Russia's unprovoked and unjustified military aggression against Ukraine. 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/24/european-council-conclusions-24-february-2022/>

11. Statement of the heads of state or government, meeting in Versailles, on the Russian military aggression against Ukraine. 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/11/statement-of-the-heads-of-state-or-government-on-the-russian-aggression-against-ukraine-10-03-2022/>

12. European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations. 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/>

13. Ukraine: Council adopts temporary trade liberalization with Ukraine. 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/05/24/ukraine-council-adopts-temporary-trade-liberalisation-with-ukraine/>

14. Горюнова Є.О. Кримський аспект антиросійських санкцій Європейського Союзу. «Гілея: науковий вісник»: збірка наукових праць. 2018. № 135. С. 403–407.

15. Russia's aggression against Ukraine: EU adopts sixth package of sanctions. 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/03/russia-s-aggression-against-ukraine-eu-adopts-sixth-package-of-sanctions/>

16. Mediterranean Buyers Return to the Market for Russian Crude. 2022. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-08-08/mediterranean-buyers-return-to-the-market-for-russian-crude>

17. The sanctions against Russia are working. 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/sanctions-against-russia-are-working_en?s=232

REFERENCES:

1. Duchene, F. (1973). Die Rolle Europas im Weltsystem: Von der regionalen zur planetarischen Interdependenz. *Zivilmacht Europa – Supermacht oder Partner?* Frankfurt am Main: Suhrkamp.

2. Manners, Ian (2000). *Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?* Copenhagen: Copenhagen. Peace Research Institute. Retrieved from: https://rucforsk.ruc.dk/ws/portalfiles/portal/38395695/Ian_Manners_Normative_Power_Europe_A_Contradiction_in_Terms_COPRI_38_2000.pdf

3. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union (2012). Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>

4. Thym, Daniel (2011). The Intergovernmental Constitution of the EU's Foreign, Security & Defence Executive. *European Constitutional Law Review*. Vol. 7. Issue 3. P. 453–480.

5. EU condemns Russia's actions in Ukraine, calls for dialogue and remains ready for further measures (2014). Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2014/03/03/>

6. Luuk van Middelaar (2021). *Nova polityka Yevropy: desiat rokov politychnykh kryz [New politics of Europe: ten fateful political crises]*. Kyiv: DUKh I LUTERA. 408 s.

7. Extraordinary meeting of EU Heads of State or Government on Ukraine (2014). Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2014/03/06/>

8. Conclusions European Council (2014). Retrieved from: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7-2014-REV-1/en/pdf>

9. Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel anlässlich der 51. Münchner Sicherheitskonferenz (2015). Retrieved from: <https://www.bundeskanzler.de/bk-de/aktuelles/rede-von-bundeskanzlerin-angela-merkel-anlaesslich-der-51-muenchner-sicherheitskonferenz-397814>

10. European Council conclusions on Russia's unprovoked and unjustified military aggression against Ukraine (2022). Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/24/european-council-conclusions-24-february-2022/>

11. Statement of the heads of state or government, meeting in Versailles, on the Russian military aggression against Ukraine (2022). Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/11/statement-of-the-heads-of-state-or-government-on-the-russian-aggression-against-ukraine-10-03-2022/>

12. European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations (2022). Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/>

13. Ukraine: Council adopts temporary trade liberalisation with Ukraine (2022). Retrieved from: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/05/24/ukraine-council-adopts-temporary-trade-liberalisation-with-ukraine/>

releases/2022/05/24/ukraine-council-adopts-temporary-trade-liberalisation-with-ukraine/

14. Horiunova, Ye.O. (2018). Krymskyi aspekt antyrosiiskykh sanktsii Yevropeiskoho Soiuzu [The Crimean aspect of the anti-Russian sanctions of the European Union]. *Hileia: naukovyi visnyk: zbirka naukovykh prats* ["Gilea: scientific bulletin": Collection of scientific papers]. № 135. S. 403–407.

15. Russia's aggression against Ukraine: EU adopts sixth package of sanctions (2022). Retrieved

from: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/03/russia-s-aggression-against-ukraine-eu-adopts-sixth-package-of-sanctions/>

16. Mediterranean Buyers Return to the Market for Russian Crude (2022). URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-08-08/mediterranean-buyers-return-to-the-market-for-russian-crude>

17. The sanctions against Russia are working (2022). URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/sanctions-against-russia-are-working_en?s=232

EU Foreign Policy on the Russia-Ukraine War (2014–2022)

Horiunova Yevheniia Oleksandrivna

PhD in Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy and History
V. I. Vernadsky Taurida National University
John McCain str., 33, Kyiv, Ukraine

The article deals with theoretical concepts of the political representation of ethnic minorities. The author analyzes four theoretical models, which in particular present the problems of the political representation of minority ethnic groups: the concept of consociational democracy, the integration model, the ethnocentric theory and the concept of multiculturalism. Based on the study of the works by Arend Lijphart, Donald L. Horowitz, Zhan Toshchenko, Sammy Smooha, Will Kymlicka and Chandran Kukathas, the author's analysis, synthesis and comparison in the perspective of the basic models of political representation of ethnic minorities was made.

It was found that in the works of Arend Lijphart and Donald L. Horowitz, opposite methods of solving both inter-ethnic contradictions and the problem of politicization of ethnicity, representation of minorities in power and their participation in politics are laid down. Arend Lijphart concept of consociational democracy gives greater importance to the autonomy of ethnic groups in a multicultural environment. On the other hand, conflict expert Donald L. Horowitz focuses on the control of the particularistic tendencies of certain ethnic groups by the state.

In the context of Zhan Toshchenko's ethnocentric concept, the issue of political representation is considered indirectly within the framework of such ethno-social phenomena as racism, fascism, nazism and chauvinism (misanthropic type of ethnocracy); nationalism, separatism and fundamentalism (transformed types of ethnocracy); ethnisism, ethnonihilism, «national spasm» and ethnoisolationism (latent types of ethnocracy). The political representation of minority ethnic communities acquires the greatest potential under the conditions of separatism.

The theory of multiculturalism offers minorities the most optimal way to political representation through the protection of their ethno-cultural identity. According to Will Kymlicka, national (ethnic) minorities and indigenous peoples, unlike groups of immigrants and «meteks», have a right to collective self-government, including the acquisition of the territorial autonomy status. Distinguishing two versions of multiculturalism («soft» and «hard»), Chandran Kukathas proposes to apply in practice a set of measures to include minority ethnic groups in civil society. At the same time, in the geopolitical conditions of the beginning of XXI century the policy of multiculturalism has experienced a crisis and needs to be adjusted both within the framework of the theoretical concept and in political and legal discourse as well.

Key words: political representation, ethnic minority, ethnic group, consociational democracy, integration model, ethnocracy, multiculturalism.